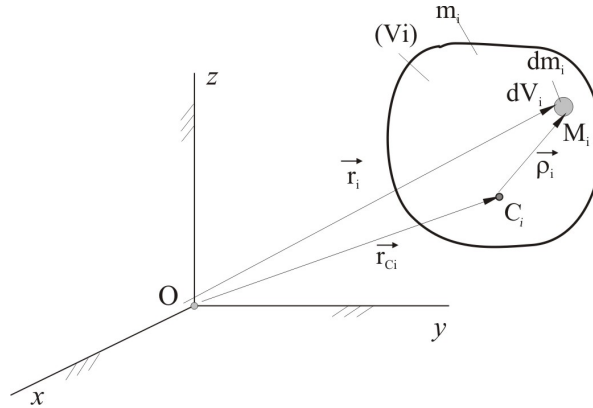

7.3 Kinetička energija robotskog sistema

Razmatramo robotski sistem sa n segmenata $(V_1), (V_2), \dots, (V_n)$ koji oblik otvorenog kinematičkog lanca bez grananja. Diferencijal kinetičke energije robotskog segmenta (V_i) , mase m_i , iznosi (vidi sl. 7.6)

Slika 7.6

$$dE_{ki} = \frac{1}{2} dm v_{Mi}^2, \quad (7.92)$$

gde je brzina unutrašnje tačke M_i elementarne zapremine dV_i , kojoj odgovara elementarna masa dm_i , jednaka (C_i -centar inercije segmenta (V_i) , $\bar{\omega}_i$ -ugaona brzina segmenta (V_i)):

$$\vec{v}_{Mi} = \vec{v}_i = \vec{v}_{Ci} + \bar{\omega}_i \times \vec{\rho}_i. \quad (7.93)$$

Kinetička energija segmenta iznosi

$$E_{ki} = \frac{1}{2} \int_{(V_i)} (\vec{v}_{Ci} + \bar{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) \cdot (\vec{v}_{Ci} + \bar{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) dm_i. \quad (7.94)$$

Poslednji izraz može da se dovede na oblik

$$E_{ki} = \frac{1}{2} \bar{v}_{Ci}^2 \int_{(V_i)} dm_i + \bar{v}_{Ci} \times \bar{\omega}_i \int_{(V_i)} \vec{\rho}_i dm_i + \frac{1}{2} \int_{(V_i)} (\bar{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) (\bar{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) dm_i, \quad (7.95)$$

koji se, prema (7.5) i (7.7) (u izrazu (7.7) : $A \equiv C$) dalje transformiše na sledeći način:

$$E_{ki} = \frac{1}{2} m_i v_{Ci}^2 + \frac{1}{2} \int_{(V_i)} (\bar{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) (\bar{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) dm_i \quad (7.96)$$

Kako je

$$(\vec{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) \cdot (\vec{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) = (\vec{\omega}_i \times \vec{\rho}_i) \cdot \{\vec{\omega}_i \times \vec{\rho}_i\} = -(\omega_i) [\rho_i^d]^2 \{\omega_i\}, \quad (7.97)$$

sledi da se (7.96) može napisati u formi:

$$E_{ki} = \frac{1}{2} m_i v_{Ci}^2 + \frac{1}{2} (\omega_i) [J_{Ci}] \{\omega_i\}, \quad (7.98)$$

gde je $[J_{Ci}]$ tenzor inercije segmenta (V_i). Uzimajući u obzir poznate relacije (vidi(4.27) i (4.63)):

$$\vec{v}_{Ci} = \sum_{\alpha=1}^n \vec{T}_{\alpha(i)} \dot{q}^\alpha, \quad (4.27)$$

$$\vec{\omega}_i = \sum_{\alpha=1}^n \vec{\Omega}_{\alpha(i)} \dot{q}^\alpha, \quad (4.63)$$

izraz (7.98) dobija oblik (7.99)

$$E_{ki} = \frac{1}{2} m_i \left(\sum_{\alpha=1}^n \vec{T}_{\alpha(i)} \dot{q}^\alpha \right) \cdot \left(\sum_{\beta=1}^n \vec{T}_{\beta(i)} \dot{q}^\beta \right) + \frac{1}{2} \left(\sum_{\alpha=1}^n \vec{\Omega}_{\alpha(i)} \dot{q}^\alpha \right) \cdot [J_{Ci}] \cdot \left(\sum_{\beta=1}^n \vec{\Omega}_{\beta(i)} \dot{q}^\beta \right)$$

ili

$$E_{ki} = \frac{1}{2} \sum_{\alpha=1}^n \sum_{\beta=1}^n a_{\alpha\beta(i)} \dot{q}^\alpha \dot{q}^\beta, \quad (7.100)$$

gde je

$$a_{\alpha\beta(i)} = m_i \vec{T}_{\alpha(i)} \cdot \vec{T}_{\beta(i)} + (\vec{\Omega}_{\alpha(i)}) [J_{Ci}] (\vec{\Omega}_{\beta(i)}). \quad (7.101)$$

Kinetička energija robotskog sistema iznosi

$$E_k = \sum_{i=1}^n E_{ki}, \quad (7.102)$$

ili

$$E_k = \frac{1}{2} \sum_{\alpha=1}^n \sum_{\beta=1}^n \sum_{i=1}^n a_{\alpha\beta(i)} \dot{q}^\alpha \dot{q}^\beta. \quad (7.103)$$

Očigledno, kinetička energija razmatranog sistema (a to je slučaj za mehaničke sisteme koji su podvrgnuti skleronomnim vezama) predstavlja homogenu kvadratnu formu generalisanih brzina $\dot{q}^1, \dot{q}^2, \dots, \dot{q}^n$. Prema (7.92) i (7.94) sledi

$$E_k \left(\sum_{i=1}^n (\dot{q}^i)^2 \neq 0 \right) > 0, \quad (7.104)$$

$$E_k \left(\sum_{i=1}^n (\dot{q}^i)^2 = 0 \right) = 0,$$

odakle proističe da je (7.103) pozitivno definitna kvadratna forma generalisanih brzina. Izraz (7.103) može da se napiše i u obliku

$$E_k = \frac{1}{2} \sum_{\alpha=1}^n \sum_{\beta=1}^n a_{\alpha\beta} \dot{q}^\alpha \dot{q}^\beta \quad (7.105)$$

gde je (vidi (7.103) i (7.105))

$$a_{\alpha\beta} = \sum_{i=1}^n m_i (\vec{T}_{\alpha(i)}) (\vec{T}_{\beta(i)}) + \sum_{i=1}^n (\vec{\Omega}_{\alpha(i)}) [J_{Ci}] (\vec{\Omega}_{\beta(i)}), \quad (7.106)$$

pri čemu je očigledno

$$a_{\alpha\beta}(q^1, q^2, \dots, q^n) = a_{\beta\alpha}(q^1, q^2, \dots, q^n), \quad (7.107)$$

Izraz (7.106) može da se napiše i u obliku

$$a_{\alpha\beta} = \sum_{i=1}^n m_i \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha} \cdot \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\beta} + \sum_{i=1}^n \int_{(Vi)} \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha} \cdot \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\beta} dm_i, \quad (7.108)$$

pri čemu su uzete u obzir poznate relacije

$$\frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha} = \vec{T}_{\alpha(i)}, \quad \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha} = \vec{\Omega}_{\alpha(i)} \times \vec{\rho}_i, \quad [J_{Ci}] = - \int_{(Vi)} [\rho_i^d]^2 dm_i \quad (7.109)$$

Koeficijenti $a_{\alpha\beta}$ kvadratne forme (7.105) po generalisanim brzinama nazivaju se kovarijantnim^{*} koordinatama osnovnog matričkog tenzora a matrica $[a_{\alpha\beta}] \in R^{n \times n}$, naziva se *osnovni metrički tenzor*. Primitimo da izraz (7.107) može da se napiše i u obliku (vidi (4.11) i (4.21))

$$a_{\alpha\beta} = \sum_{i=\alpha\beta}^n m_i (\vec{T}_{\alpha(i)}) (\vec{T}_{\beta(i)}) + \sum_{i=\alpha\beta}^n \bar{\xi}_\alpha \bar{\xi}_\beta (\vec{e}_{\alpha(i)}) [J_{Ci}] (\vec{e}_{\beta(i)}), \quad (7.110)$$

8. Diferencijalne jednačine kretanja robotskog sistema

8.1 Kovarijantni oblik diferencijalnih kretanja robotskog sistema

Razmatramo robotski sistem u obliku otvorenog kinematičkog lanca bez grananja koji je sačinjen od segemenata $[V_1], [V_2], \dots, [V_n]$, jednačine veza

^{*} Izraz preuzet iz tenzorskog računa-vidi, na primer, ()

kojima je sistem podvrgnut (veze su holonomne, skleronomne i idealne) omogućavaju, kako je ranije rečeno, da se odabere sistem nezavisnih generalisanih koordinata $(q^1, q^2, \dots, q^n)$ koji omogućava da se kinetička energija (7.103) napiše u konačnoj formi u funkciji nezavisnih generalisanih koordinata i njihovih izvoda po vremenu (ako je u pitanju zatvoreni kinematički lanac, dopunske veze u opštem slučaju ne mogu da se dovedu u konačnoj formi na relacije koje izražavaju eksplicitnu zavisnost zavisnih koordinata u funkciji nezavisnih generalisanih koordinata). U tom slučaju diferencijalne jednačine kretanja mogu biti predstavljene u obliku *Langranževih jednačina druge vrste* (izraženih samo u funkciji nezavisnih generalisanih koordinata $(q^1, q^2, \dots, q^n)$ i njihovih prvih i drugih izvoda po vremenu), tj., u obliku

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial E_k}{\partial \dot{q}^\gamma} \right) - \frac{\partial E_k}{\partial q^\gamma} = Q_\gamma, \quad \gamma = 1, 2, \dots, n, \quad (8.1)$$

gde je Q_γ -generalisana sila sistema aktivnih, sila koje deluju na razmatrani robotski sistem, koja odgovara nezavisnoj generalisanoj koordinati q^γ , $(\gamma = 1, 2, \dots, n)$. Kako je (vidi (7.103))

$$\frac{\partial E_k}{\partial \dot{q}^\gamma} = \frac{1}{2} \sum_{\beta=1}^n a_{\gamma\beta} \dot{q}^\beta + \frac{1}{2} \sum_{\alpha=1}^n a_{\alpha\gamma} \dot{q}^\alpha \quad (8.2)$$

sledi (prema (7.107)):

$$\frac{\partial E_k}{\partial \dot{q}^\gamma} = \sum_{\alpha=1}^n a_{\alpha\gamma} \dot{q}^\alpha. \quad (8.3)$$

Dalje je

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial E_k}{\partial \dot{q}^\gamma} \right) = \sum_{\alpha=1}^n a_{\alpha\gamma} \ddot{q}^\alpha + \sum_{\alpha=1}^n \sum_{\beta=1}^n \frac{\partial a_{\alpha\gamma}}{\partial q^\beta} \dot{q}^\alpha \dot{q}^\beta, \quad (8.4)$$

Očigledno je da poslednji izraz može da se napiše i u obliku

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial E_k}{\partial \dot{q}^\gamma} \right) = \sum_{\alpha=1}^n a_{\alpha\gamma} \ddot{q}^\alpha + \frac{1}{2} \sum_{\alpha=1}^n \sum_{\beta=1}^n \left(\frac{\partial a_{\alpha\gamma}}{\partial q^\beta} + \frac{\partial a_{\beta\gamma}}{\partial q^\alpha} \right) \dot{q}^\alpha \dot{q}^\beta, \quad (8.5)$$

Parcijalni izvod kinetičke enrgije po nezavisnoj generalisanoj koordinati q^γ iznosi

$$\frac{\partial E_k}{\partial q^\gamma} = \frac{1}{2} \sum_{\alpha=1}^n \sum_{\beta=1}^n \frac{\partial a_{\alpha\gamma}}{\partial q^\beta} \dot{q}^\alpha \dot{q}^\beta, \quad (8.6)$$

tako da jednačine (8.1) dobijaju oblik

$$\sum_{\alpha=1}^n a_{\alpha\gamma} \ddot{q}^\alpha + \sum_{\alpha=1}^n \sum_{\beta=1}^n \Gamma_{\alpha\beta,\gamma} \dot{q}^\alpha \dot{q}^\beta = Q_\gamma. \quad (8.7)$$

Ovakav oblik diferencijalnih jednačina kretanja naziva se *kovarijantnim*. U poslednjem izrazu koeficijenti homogene kvadratne forme po generalisanim brzinama iznose

$$\Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = \frac{1}{2} \left(\frac{\partial a_{\beta\gamma}}{\partial q^\alpha} + \frac{\partial a_{\gamma\alpha}}{\partial q^\beta} - \frac{\partial a_{\alpha\beta}}{\partial q^\gamma} \right), \quad (8.8)$$

i nazivaju se Kristofelovi simboli prve vrste. Ovi simboli imaju očiglednu osobinu

$$\Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = \Gamma_{\beta\alpha,\gamma}, \quad \alpha, \beta, \gamma = 1, 2, \dots, n, \quad (8.9)$$

Ostale osobine Kristofelovih simbola, koje se odnose na sistem u obliku otvorenog kinematičkog lanca, biće navedene u kasnijem izlaganju. Prema (7.108) dobijamo

$$\begin{aligned} \frac{\partial a_{\beta\gamma}}{\partial q^\alpha} = & \sum_{i=1}^n m_i \left(\frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha \partial q^\beta} \cdot \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\gamma} + \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\beta} \cdot \frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha \partial q^\gamma} \right) + \\ & + \sum_{i=1}^n \int_{(Vi)} \left(\frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha \partial q^\beta} \cdot \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\gamma} + \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\beta} \cdot \frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha \partial q^\gamma} \right) dm_i, \end{aligned} \quad (8.10)$$

odakle sledi (vidi (8.8))

$$\Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = \frac{1}{2} \left[\begin{aligned} & \sum_{i=1}^n m_i \left(\frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha \partial q^\beta} \cdot \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\gamma} + \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\beta} \cdot \frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha \partial q^\gamma} + \frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\beta \partial q^\gamma} \cdot \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha} \right. \\ & \left. + \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\gamma} \cdot \frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\beta \partial q^\alpha} - \frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha \partial q^\gamma} \cdot \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\beta} - \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha} \cdot \frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\beta \partial q^\gamma} \right) + \\ & + \sum_{i=1}^n \int_{(Vi)} \left(\frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha \partial q^\beta} \cdot \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\gamma} + \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\beta} \cdot \frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha \partial q^\gamma} + \frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\gamma \partial q^\beta} \cdot \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha} \right. \\ & \left. + \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\gamma} \cdot \frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha \partial q^\beta} - \frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha \partial q^\gamma} \cdot \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\beta} - \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha} \cdot \frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\beta \partial q^\gamma} \right) dm_i \end{aligned} \right], \quad (8.11)$$

i

$$\Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = \sum_{i=1}^n m_i \frac{\partial^2 \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\alpha \partial q^\beta} \cdot \frac{\partial \vec{r}_{Ci}}{\partial q^\gamma} + \sum_{i=1}^n \int_{(Vi)} \frac{\partial^2 \vec{\rho}_i}{\partial q^\alpha \partial q^\beta} \cdot \frac{\partial \vec{\rho}_i}{\partial q^\gamma} dm_i \quad (8.12)$$

Poslednja relacija prema (7.73), (7.84) i (4.35) dobija oblik

$$\begin{aligned} \Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = & \sum_{i=1}^n m_i \bar{\xi}_{\alpha\beta} \left(\bar{\underline{e}}_{\alpha\beta} \times \bar{\underline{T}}_{\alpha\beta(i)} \right) \bar{\underline{T}}_{\gamma(i)} + \\ & + \sum_{i=1}^n \int_{(Vi)} \bar{\underline{\Omega}}_{\alpha\beta(i)} \times \left(\bar{\underline{\Omega}}_{\alpha\beta(i)} \times \bar{\underline{\rho}}_i \right) \cdot \left(\bar{\underline{\Omega}}_{\gamma(i)} \times \bar{\underline{\rho}}_i \right) dm_i, \end{aligned} \quad (8.13)$$

koji se, uzimajući u obzir relaciju

$$\begin{aligned} \bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \times (\bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \times \bar{\rho}_i) (\bar{\Omega}_{\gamma(i)} \times \bar{\rho}_i) &= (\bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \cdot \bar{\rho}_i) \left[\bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \cdot \bar{\Omega}_{\gamma(i)} \times \bar{\rho}_i \right] = \\ &= (\bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \times \bar{\Omega}_{\gamma(i)}) \{ \bar{\rho}_i \} \{ \bar{\rho}_i \} \{ \bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \} \end{aligned} \quad (8.14)$$

dalje transformiše u izraz

$$\begin{aligned} \Gamma_{\alpha\beta,\gamma} &= \sum_{i=1}^n m_i \bar{\xi}_{\alpha\beta} (\bar{e}_{\alpha\beta} \times \bar{T}_{\alpha\beta(i)}) \{ \bar{T}_{\gamma(i)} \} + \\ &+ \sum_{i=1}^n \int_{(V_i)} (\bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \times \bar{\Omega}_{\gamma(i)}) \left[\int_{(V_i)} \{ \bar{\rho}_i \} \{ \bar{\rho}_i \} dm_i \right] \cdot \{ \bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \} \end{aligned} \quad (8.15)$$

Očigledno je da važi

$$\int_{(V_i)} \{ \bar{\rho}_i \} \{ \bar{\rho}_i \} dm_i = \int_{(V_i)} \begin{bmatrix} \xi_i^2 & \xi_i \eta_i & \xi_i \zeta_i \\ \eta_i \xi_i & \eta_i^2 & \eta_i \zeta_i \\ \zeta_i \xi_i & \zeta_i \eta_i & \zeta_i^2 \end{bmatrix} dm_i, \quad (8.16)$$

ili

$$\int_{(V_i)} \{ \bar{\rho}_i \} \{ \bar{\rho}_i \} dm_i = \begin{bmatrix} \int_{(V_i)} \xi_i^2 dm_i & \int_{(V_i)} \xi_i \eta_i dm_i & \int_{(V_i)} \xi_i \zeta_i dm_i \\ \int_{(V_i)} \eta_i \xi_i dm_i & \int_{(V_i)} \eta_i^2 dm_i & \int_{(V_i)} \eta_i \zeta_i dm_i \\ \int_{(V_i)} \zeta_i \xi_i dm_i & \int_{(V_i)} \zeta_i \eta_i dm_i & \int_{(V_i)} \zeta_i^2 dm_i \end{bmatrix}, \quad (8.17)$$

Desna strana poslednje relacije predstavlja planarni tenzor inercije Π_C segmenta $[V_i]$. Dijagonalni elementi toga tenzora predstavljaju planarne momente inercije segmneta $[V_i]$ u odnosu na koordinatne ravni $\eta_i C_i \zeta_i$, $\zeta_i C_i \xi_i$, $\xi_i C_i \eta_i$.

$$J_{\eta_i C_i \zeta_i} = \int_{(V_i)} \xi_i^2 dm_i, J_{\zeta_i C_i \xi_i} = \int_{(V_i)} \eta_i^2 dm_i, J_{\xi_i C_i \eta_i} = \int_{(V_i)} \zeta_i^2 dm_i, \quad (8.18)$$

dok vandijagonalni elementi toga tenzora predstavljaju centrifugalne momente inercije $J_{\eta_i \zeta_i}$, $J_{\zeta_i \xi_i}$, $J_{\xi_i \eta_i}$ segmenta $[V_i]$ sračunate u odnosu na koordinatni sistem $O\xi_i \eta_i \zeta_i$. Nadalje ćemo pomenuti tenzor inercije označavati sa $[\Pi_i]$ vodeći računa o činjenici da su njegovi elementi (koordinate) određeni u odnosu na $C_i \xi_i \eta_i \zeta_i$:

$$[\Pi_i] = \begin{bmatrix} J_{\eta_i C_i \zeta_i} & J_{\xi_i \eta_i} & J_{\xi_i \zeta_i} \\ J_{\eta_i \xi_i} & J_{\zeta_i C_i \xi_i} & J_{\eta_i \zeta_i} \\ J_{\zeta_i \xi_i} & J_{\zeta_i \eta_i} & J_{\xi_i C_i \eta_i} \end{bmatrix} \quad (8.19)$$

Uvođenjem (8.19) Kristiofelovi simboli prve vrste (8.15) mogu da se napišu u obliku

$$\Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = \sum_{i=1}^n m_i \bar{\xi}_{\alpha\beta} \left(\bar{e}_{\alpha\beta} \times \bar{T}_{\alpha\beta(i)} \right) \cdot \left\{ \bar{T}_{\gamma(i)} \right\} + \sum_{i=1}^n \left(\bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \times \bar{\Omega}_{\gamma(i)} \right) [\Pi_i] \left\{ \bar{\Omega}_{\alpha\beta(i)} \right\} \quad (8.20)$$

Kako je navedeno ranije (vidi(8.9)) Kristofelovi simboli prve vrste zadovoljavaju uslov

$$\Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = \Gamma_{\beta\alpha,\gamma}, \quad \alpha, \beta, \gamma = 1, 2, \dots, n, \quad (8.21)$$

Međutim, zadovoljavaju i uslov

$$\Gamma_{\alpha\beta,\alpha\beta,\gamma} = -\Gamma_{\alpha\beta\gamma,\alpha\beta}, \quad (8.22)$$

i prema (8.9)

$$\Gamma_{\alpha\beta,\alpha\beta,\gamma} = -\Gamma_{\gamma\alpha\beta,\alpha\beta}, \quad (8.23)$$

odakle sledi i

$$\Gamma_{\alpha\beta,\alpha\beta,\alpha\beta} = -\Gamma_{\alpha\beta,\alpha\beta,\alpha\beta} = 0 \quad (8.24)$$

Primetimo da izraz (8.20) može da se napiše i u formi

$$\Gamma_{\alpha\beta,\gamma} = \sum_{i=\alpha\beta\gamma}^n m_i \bar{\xi}_{\alpha\beta} \left(\bar{e}_{\alpha\beta} \times \bar{T}_{\alpha\beta(i)} \right) \cdot \left\{ \bar{T}_{\gamma(i)} \right\} + \sum_{i=\alpha\beta\gamma}^n \bar{\xi}_{\alpha\beta} \bar{\xi}_{\alpha\beta} \bar{\xi}_{\gamma} \left(\bar{e}_{\alpha\beta} \times \bar{e}_{\gamma} \right) [\Pi_i] \left\{ \bar{e}_{\alpha\beta} \right\} \quad (8.25)$$

Izraz (8.7) u potpunosti je određen izrazima (8.25) i (7.110). Za potpuno određivanje kovarijantnog oblika diferencijalnih jednačina kretanja (8.7) robotskog sistema potrebno je odrediti i generalisane sile Q_α ($\alpha = 1, 2, \dots, n$) koje deluju na robotski sistem.